

WOORD VOORAF

Sinds 1939 is de Universiteits-Bibliotheek te Leiden, door de verwerving van de Bibliotheca Neerlandica Manuscripta, een zeer belangrijk middelpunt geworden voor de bronnenstudie van de middeleeuwsche literatuur in de Nederlanden. Elders hebben wij de belangstellenden in dit werk van tijd tot tijd op de hoogte gehouden van de vorderingen die wij in den loop der jaren gemaakt hebben bij het klasseeren en voortzetten van dezen thesaurus. Wij hebben er toen ook op gewezen dat er in de collectie aanzienlijke leemten te constateeren vallen die noodzakelijk aanvulling behoeven en deze betreffen voornamelijk de groote collecties in de openbare verzamelingen in België en Nederland, waarvan tijdens het leven van De Vreese reeds lang gedrukte catalogi bestonden, die echter niet meer op de hoogte van den tijd zijn wat volledigheid en nauwkeurigheid betreft. En een van die groote leemten bleek de onvoldoende beschrijving te zijn van de Nederlandsche handschriften in onze eigen bibliotheek. Wij rekenden het ons daarom tot een plicht om het catalogiseeren van deze hss. ter hand te nemen en het is dan ook in de eerste plaats in het groote verband met de B.N.M. dat wij op ons genomen hebben alle hss. van voor 1550 die in de Nederlanden geschreven zijn, aanwezig in onze bibliotheek, te beschrijven, ongeacht of zij aan de bibliotheek zelf behooren dan wel als permanent bruikleen daarin zijn ondergebracht. Wij rekenen hiertoe ook de in de Nederlanden geschreven Latijnsche handschriften, om hiermede alle bronnen toegankelijk te maken die van belang zijn voor onze handschriftenkunde en indirect voor onze cultuur in het algemeen. Het moge sommigen aanvankelijk bevreemden, dat deel V van onze *Codices Manuscripti* opent met de beschrijving van de hss. van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde, die immers slechts als bruikleen in onze bibliotheek zijn ondergebracht; iedereen die op de hoogte is van deze collectie, weet dat zij verreweg het belangrijkste gedeelte van onze Nederlandsche handschriften inneemt en dat het oude bezit der Maatschappij er onbetwist de kern van uitmaakt. Dit oude bezit, waaryan wij in de thans verschijnende eerste afdeeling van deel V de beschrijving in het licht geven, komt ten naaste bij overeen met de collectie zooals

zij bestond in den tijd dat de Nederlandsche philologie zich met ernst ging toeleggen op de studie van de bronnen van onze middeleeuwsche letterkunde. Om haar groepeerde zich het overige bezit van onze bibliotheek, dat voor het grootste gedeelte nog niet door catalogiseering is toegankelijk gemaakt en dat om die reden een grondige bewerking in de naaste toekomst vereischt. Het is mij daarom een voorrecht den thans afgetreden directeur onzer bibliotheek, Dr. T. P. Sevensma, dank te zeggen voor het ruime inzicht dat hij getoond heeft te bezitten, om dezen breed opgezette catalogus mogelijk te maken. Als het ons straks gegund mag zijn om ook het tweede deel het licht te doen zien, dan zullen de vele schatten die onze eigen bibliotheek ook bezit, in een groot verband toegankelijk gemaakt worden voor de wetenschappelijke wereld en dan zullen bijv. onze Aiol-fragmenten, Maerlant's leven van Sint Franciscus, Veldeke's Servatius en Potter's vertaling van Froissart uit de Bibliotheca Publica Latina, maar ook een kostelijke codex als die van Sigebert van Gembloux uit de collectie-Lipsius in een waardig gezelschap te vinden zijn en niet in het toevallig verband van een of andere collectie uit latere eeuwen waarmede zij in ons bezit zijn geraakt. Indien de geldmiddelen het ons zullen toelaten, worden de registers op het eerste deel in die van het tweede opnieuw verwerkt, zoodat men in de toekomst het geheele Leidsche bezit met één systeem van registers van alle gezichtspunten uit zal kunnen benaderen.

Bij de beschrijving van de handschriften in een catalogus staat van oudsher de inhoud natuurlijk op den voorgrond: een handschrift is allereerst bron voor de kennis van de literatuur en als zoodanig is een gedetailleerde beschrijving van dien inhoud een eerste vereischte. Daartoe behoort ook de opgave van de literatuur en een vermelding van de edities. Handschriften met verzamelingen van devote teksten, gebedenboeken en dergelijke zijn in dit opzicht zeer bewerkelijk en het vereischt veel kennis van zaken om hier een inhoudsopgave te leveren die werkelijk een gids is, die niets essentieels voorbij gaat zonder zich in overtolligheden te verliezen. De bewerker is er zich van bewust dat zijn beschrijvingen der devote hss. en gebedenboeken zeer uitvoerig zijn, maar hij hoopt dat een unieke verzameling als die van de Maatschappij door een gelijksoortige bewerking als die van de collectie Zuidnederlandsche hss. in deel VI van het standaardwerk van M. Meertens over *De godsvrucht in de Nederlanden*, daarvan een Noordelijke tegenhanger zal zijn en dat beide werken een goede bibliographie van de Nederlandsche gebedenliteratuur kunnen vormen, waarnaar men in de toekomst bij het catalogiseeren eenvoudig zal kunnen verwijzen. Met het oog

daarop ook zijn de registers met initia van prozawerken, gedichten en gebeden zoo volledig mogelijk gemaakt ¹⁾.

Een tweede doel dat ons bij de bewerking voor oogen heeft gestaan, is den lezer een beeld te geven van de gedaante en de geschiedenis van het handschrift zelf, m.a.w. hem de kennis bij te brengen van de bron waarin een stuk Nederlandsche literatuur ons is overgeleverd. Wij willen het initiatief dat De Vreese heeft genomen in zijn beschrijvingen van de handschriften van Jan van Ruusbroec's werken om een zoo volledig mogelijk beeld te geven van de uiterlijke gedaante van de handschriften, volgen en trachten in onzen catalogus meer te geven dan men in een dergelijk werk gewoonlijk vindt. Het spreekt vanzelf dat wij van een zoo groote uitvoerigheid als daar betracht, moesten afzien en wij hebben daarom, dikwijls gebruik makend van wat anderen op dit gebied reeds hadden uitgedacht, gezocht naar een uniform systeem van beknopte formuleeringen. Mij rest nog met erkentelijkheid te gewagen van de toegewijde hulp die ik ontvangen mocht van Mej. J. M. Schalijs (thans Dr. Willeumier-Schalijs) en Mej. H. Ribbijs, die beiden achtereenvolgens mij als assistenten ter zijde hebben gestaan. Laatstgenoemde heeft de registers samengesteld.

November 1947.

G. I. LIEFTINCK.

1) Sinds 1911 reeds bezitten wij in Pater Kruitwagen's catalogus van de handschriften van het Bisschoppelijk Museum te Haarlem zoo'n Noordnederlandsche collectie beschrijvingen van gebeden. Door Meertens' en onze verwijzingen is ook deze nu ten deele beter toegankelijk geworden; het werk heeft nl. geen register op de initia der gebeden.